

تحلیل تصمیم‌گیری سیاستی تولید داخلی واکسن کووید در کشور

رضا رضایتمند^۱، طاهره چنگیز^۲

سرمقاله

مقدمه

پاندمی کووید ۱۹ به عنوان یک بیماری تنفسی جدید و ناشناخته در طول ۱۸ ماه گذشته، اثرات جبران‌ناپذیری بر جنبه‌های گوناگون زندگی افراد در جوامع مختلف گذاشته است. از زمان شروع بیماری با فرض این که راه اصلی کنترل بیماری، واکسیناسیون همه افراد جامعه می‌باشد، برنامه تولید واکسن در کشورهای پیشرو کلید خورد. ورود ایران به عرصه تولید واکسن کووید ۱۹ با توجه به نیاز به دانش فنی بالا برای تولید آن، با ابهامات و تردیدهایی جدی مواجه بود که در نهایت، نظام سلامت کشور با تصمیم‌گیری مناسب، بر تردیدها برتری یافت و با جرأت و جسارت به این حوزه وارد شد. از دیدگاه ما، تصمیم‌گیری سیاستی نظام سلامت کشور برای تولید داخلی واکسن کووید ۱۹، تصمیمی مهم و در عین حال دشوار بود که تحلیل آن از جهات مختلف، برای حوزه سیاست‌گذاری و سیاست‌گذاران ارزشمند است.

دو ویژگی در مسیر تولید واکسن، تصمیم‌گیری سیاستی را دشوار می‌کرد. از یک سو، افق پیش‌روی کشف واکسن به دلیل ناشناخته بودن بیماری، نامطمئن بود و از سوی دیگر، مرگ و ناتوانی ناشی از آن، سرعت عمل برای کشف واکسن را لازم می‌نمود. بنابراین، انتظار می‌رفت که تنها معدود کشورهای شناخته شده که توان علمی بیشتری را در حوزه‌های تخصصی مرتبط با واکسن داشتند، شهادت ورود به این عرصه را داشته باشند. علاوه بر این، بر فرض توفیق برای تولید داخلی واکسن در مقیاس آزمایشگاهی و کارگاهی، تولید انبوه آن برای پاسخ به نیاز جمعیت ۸۰ میلیونی کشور، به وجود زیرساخت‌های فنی پیچیده‌ای نیاز داشت که در کشور مهیا نبود و آماده کردن این زیرساخت‌ها در شرایط تحریم و تنها با تکیه بر مهارت دانشمندان ایرانی در مدتی کوتاه، دور از تصور بود؛ یعنی موانعی وجود داشت که مستلزم کشف، هدایت و مدیریت منابع و توانمندی‌های داخلی بود و می‌توانست به اجماع و خودباوری سیاست‌گذاران عرصه سلامت کشور در مورد امکان‌پذیری برنامه ساخت و تولید داخلی انبوه واکسن کووید ۱۹ آسیب بزند. این تبیین نشان می‌دهد که تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه رقابت با کشورهای پیشرو، تصمیمی شجاعانه با خطرپذیری زیاد است که باید حمایت و تقدیر شود.

نتایج ارزشمند این تصمیم برای نظام سلامت کشور، در کوتاه‌مدت و بلندمدت قابل تحلیل است. در درجه اول، تولید واکسن داخلی، حرکت در راستای خودکفایی کشور برای برآوردن نیاز داخلی به واکسن می‌باشد. انحصار تولید واکسن در دست چند کشور محدود که می‌تواند ابزاری برای اعمال نفوذ و قدرت آنان باشد، باعث نگرانی همه کشورهای جهان شده است؛ به گونه‌ای که برخی کشورها درخواست نموده‌اند مالکیت تجاری واکسن کووید ۱۹ برای کشورهای سازنده برداشته شود. بنابراین، خودکفایی کشور در زمینه تولید

واکسن، دستاورد بسیار ارزشمندی می‌باشد که علاوه بر تأمین نیاز داخلی به واکسن، می‌تواند نیاز جهانی را نیز - که به نظر نیاز پایداری برای سال‌های پیش رو است - تأمین نماید. ضمن این که مزیت رقابتی کشور در تولید واکسن کووید ۱۹، می‌تواند منبع درآمد پایداری برای سال‌های آینده کشور ایجاد کند؛ به شرط این که در سال‌های آینده نیز بازار رقابتی با تمرکز بر کمیت و کیفیت محصول حفظ شود.

جنبه دیگری از تصمیم‌گیری سیاستی خردمندانه نظام سلامت کشور، حمایت از گروه‌های متعدد (عدم تمرکز بر یک یا دو گروه تولیدکننده واکسن) است. هرچند که برخی اعتقاد داشتند به جای پراکنده کردن منابع، بهتر است روی یک یا دو پروژه تمرکز شود. در این زمینه باید اشاره کرد که با توجه به عدم قطعیت مسیرهای انتخاب شده توسط گروه‌های مختلف و فوریت زمانی شدید برای آزمون سایر مسیرها در صورت شکست یک مسیر، حمایت از همه این گروه‌ها به عنوان گروه‌های تحقیق و توسعه (Research and Development) R&D، تصمیمی عاقلانه و متناسب با شرایط بود. خوشبختانه تاکنون با توفیق در پیشرفت چند پروژه، علاوه بر امکان تولید انبوه چند واکسن تولید داخل با طرح‌ها و اصول متفاوت، گروه‌های تولیدکننده به تجربه و خبرگی روش‌های گوناگون تولید واکسن رسیده‌اند که به یقین برای تولیدات نوآور آینده اثربخش خواهد بود.

این تصمیم‌گیری سیاستی می‌تواند در بلندمدت نیز پیامدهای ارزشمندی برای نظام فن‌آورانه سلامت کشور داشته باشد. افزایش خودباوری برای رقابت در عرصه‌های جدید فن‌آورانه از جمله پیامدهای مهمی است که محدود به واکسن کووید ۱۹ نمی‌باشد. در این زمینه، چنانچه سیاست خودکفایی به طور کامل دنبال شود، صنایع جانی تولیدکننده مواد اولیه مورد نیاز واکسن نیز رشد خواهند کرد و با توجه به این که این مواد اولیه در سایر محصولات دارویی (به خصوص محصولات نوترکیب) نیز مورد نیاز هستند، خودکفایی در تولید آن‌ها، باعث جهش صنعت داروسازی کشور در زمینه تولید این محصولات خواهد شد. ضمن این که ورود به عرصه‌های جدید فن‌آورانه، بازار کار مناسبی برای نخبگان جوان کشور ایجاد خواهد کرد و سرمایه‌های انسانی کشور، بهتر و بیشتر حفظ می‌شوند.

۱- استادیار، اقتصاد سلامت، مرکز تحقیقات مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم

پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

۲- استاد، آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی

اصفهان، اصفهان، ایران

نویسنده طرف مکاتبه: رضا رضایتمند؛ استادیار، اقتصاد سلامت، مرکز تحقیقات

مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

Email: reza.rezayatmand@gmail.com

نیازمند استفاده از دانش مدیریت و اقتصاد سلامت است. ضمن این که مشارکت پژوهشگران و کارشناسان این حوزه در تحقیقات میدانی مرتبط با واکسیناسیون عمومی کووید و تولید واکسن‌های بومی، می‌تواند به توسعه مفاهیم و اصول کلی اقتصاد سلامت در این پدیده جدید کمک کند و شواهد مناسبی برای تصمیم‌گیری‌های آینده فراهم نماید.

تصمیم‌گیری‌های تولید داخلی واکسن تبعات قابل توجهی نیز در حوزه تولید علم خواهد داشت. علاوه بر رشته‌هایی که به طور مستقیم به تولید دانش در این حوزه می‌پردازند، علوم مدیریت و اقتصاد سلامت نیز بهره خواهند برد. نیاز جهانی به واکسن، ضمن نیاز به دانش بازاریابی سلامت، گردش مالی قابل توجهی برای این حوزه ایجاد خواهد کرد که افزایش هزینه- اثربخشی آن،

ارجاع: رضایتمند رضا، چنگیز طاهره. تحلیل تصمیم‌گیری‌های تولید داخلی واکسن کووید در کشور. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۴۰۰؛ ۱۸ (۲): ۵۱-۵۲